د ښوونې او روزنې نړیوال ریفورمونه او د افغانستان راتلونکی ښوونیز نظام

امیر محمد منصوري

۱۳۸۳ هـ ش

Download from: ketabton.com

بسم الله الرحمن الرحیم

Download from: ketabton.com

د کتاب پیژندنه :

||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||

د کتاب نوم::

د ښوونې او روزنې نړیوال ریفورمونه

او د افغانستان راتلونکی ښوونیز نظام

لیکوال :: امیر محمد منصوري

د چاپ کال :: ۱۳۸۳هـ ش کال

Download from: ketabton.com

ډالۍ

مهربانه مور پلار ته! چې په ټولو خوږو او ترخو وختونو کې یې په یادیم او د دوی د دعاوو له برکته به مې دغه وړتیا پیدا کړې وي!؛

خوږو اولادونو او کورنۍ ته! چې برسیره پردې چې د دوی د نازولو وخت به مې پدې لیکنه تیر کړی وي، د معلمی هنر مې له دوی څخه زده کړی او د ګران هېواد د میلیونو ماشومانو د یوې بیلګې په توګه به مې تل د دوی د راتلونکي په هنداره کې د دې کتاب محتویات کتل او لیکل؛ او

د هېواد درنو ښوونکو ته چې د هېواد د راتلونکي نسل روزنه ور په غاړه ده

یې ډالۍ کوم.

Download from: ketabton.com

د لیکوال خبرې

د هغه بښوونکي څښتن په نوم چې له ختو څخه یې انسان جوړ کړ او هغه ته یې تر ټولو غوره مخلوق وواېه!

تر هر څه د مخه د لوی او قادر ذات الله (ج) شکر ادا کوم چې ماته یې ددې اثر د لیکلو او بشپړولو توفیق راکړ. هیله لرم چې دغه اثر به د ګرانو هېوادوالو لپاره د ښوونې او روزنې په هکله ګټور معلومات وړاندې کړي.

که څه هم له پخوا څخه مې د علمي اثارو د لیکلو او ژباړلو نیت درلود، او ځان مې پدې اړه مکلف باله، خو ستړې ژوند مې ددې ارمان لپاره لږه موقع را کوله . پدې وروستیو کلونو کې مې د ښوونې او روزنې په ځانګه کې د دوکتورا د لیکلو فرصت پیدا کړ او دغه وخت مې ددې اثر د لیکلو لپاره هم غنیمت وګاڼه.

دغه لیکنه په معاصره نړۍ کې د ښوونې او روزنې، ټولنې او نړیوالی (Globalization)ترمنځ د اړیکو په هکله دي. دا چې نړۍ د یو شان کیدو پخوا روانه ده، نو دغه اړیکې هم د یو شان کیدلو پخوا تېله کوي. د دغه حرکت نښې نښانې هغه اصطلاحات او مفاهیم دي چې په نړیواله سطحه په ښوونیز و نظامونو کې د ریفورمونو (اصطلاحاتو) په شکل رامنځ ته کیږي.

دا چې دغه اصلاحات څه او د څه په هکله دي او آیا غوښتل کیږي او که تحمليږي او که ګډ یا بل شکل لري، پدې کتاب کې تر یوه حده ځیړل شویدي.

ددې لیکنې اساسي موخه (هدف) دا وه چې د ښوونیزو اصلاحاتو په هکله په هېواد کې اړوند مړسسات او افراد غور او بحث کولو ته وهڅوي، تر څو په هېواد کې د ښوونیز نظام د بیاروغونې او اصلاحاتو په هکله د هېواد او هېوادوالو په ګټه اغیزمن رول ولوبوي. د هېواد په ژبو کې د علمي اثارو لیکل، څو د هېوادوالو لپاره لوستل او پوهه اسانه شي او په نړۍ کي د وروستنیو بدلونونو په اړه معلومات تر لاسه کړي ، یې یوه بله موخه وه.

دغه اثر پدې هیله لیکل شوی چې د ښوونې او روزنې په چارو کې دولتي کارکوونکي، پالیسي جوړوونکي، د ښوونې او روزنې مینه وال، د پوهنتونونو استادان، محصلین او په پای کي د هېواد سیاستمداران به یې ولولي او د خپلو مربوطه وظایفو او مکلفیتونو په برخه کي به ور ته ګټور تمام شي.

پدې هیله چې دغه لیکنه به په هېواد کې د ښوونې او روزنې په اړه د بحث کولو لپاره ګټور مطالب وړاندې کړای شي، لوستونکو ته یې له لوی خدای(ج) څخه توفیق غواړم.

له یوی خوا نه د ژبې ماهر یم اونه دې لیکوالۍ اوله بلی خوا د تخنیکی پیچلو مفاهیمو توضیح کول هم ګران کار وي، نوهیله لرم چې لوستونکی او نقادان می د دغو معاذیرو له وجی هره ژبنې تیر وتنه او ابهام په پراخه سینه وزغمی او د بــیا سموونی لپاره یې را ته په ګوته کړی.

Download from: ketabton.com

په پای کی د سویډن د کمیټې د ښووني او روني د ځانګی له کارکوونکو څخه چه د اوږدي مودي د کار په جریان کي یي ډیر څه را زده کړي دي ، مننه کوم. له محترمې پیاکار لسن څخه چې ددي کتاب د ډیرو موضوعاتو په هکله یې ښی مشوری راکړیدي، دزړه له کومی مننه کوم.

والسلام

امیرمحمد منصوري

کابل

۱۳۸۳ / تله / ۰۹

هیله

یو کتاب د لیکونکی د زیاتو فکری هلو ځلو محصول وي، نو:

�ددې کتاب چاپ دمولف لپاره خوندي دي اوهیڅوک یې د لیکونکي له اجازي پرته دچاپولو حق نلری.

�ددې کتاب د هیڅ یوي برخي دکاپی ، نقل اویا په بل عبارت اړلوته اجازه نشته، خو یوازی هغه وخت چې د ماخذ په حیث یي یادونه وکړي.

Download from: ketabton.com

محتویات

مخکینی خبرې............

لومړۍ برخه.................

سریزه..............................

د ښوونې او روزنې اړوند ریفورمونه.......................................

ریفورمونه د څه شی په هکله وي؟...................................

د ریفورمونو ډولونه.. ....

د ریفورمونو عملی کیدل او شرائیط..

په نړۍ واله قرینه کې د ښوونې او روزنې د اړوند ریفورمونو اساسی مسئلی......

د نړۍ والی (Globalization) ځانګړتیاوي.............. ....

د ښوونې او روزنې د اخرنیو ریفورمونو معیاری مشخصات.......

غیرمرکزي کیدنه..................... .... (Decentralization)

د غیرمرکزي کیدني ډولونه.......................................

دغیرمرکزي کیدني لپاره لازمي شرطونه............ ....

څه شی غیرمرکزي کیږي (محتوي يې)؟.............. ....

دغیرمرکزي کیدني لپاره دلیلونه...............................

د محلي تصمیم نیوني د عملیې لاسته راوړني (ګټې).....

شخصي سکتور.................................. (Privatization)

د انتخاب امکانات (د خپلی خوښی د ښوونې او روزنې امکانات)...........

په ښوونیزو چارو کې د ولس برخه اخستنه................. (Participation)

د ارزښتونو ښوونه او روزنه....................... .... (Values education)

Download from: ketabton.com

د اررښتونو د ښوونې او روزنې د تجدد (بیا رامنځ ته کیدلو) دلیلونه. ....

د اررښتونو ښوونه او روزنه د څه شی په هکله وي؟......................

د ار زښتونو ښوونه او روزنه څنګه تدریس کیږی ؟............ ....

په ریفورمونو کې د اررښتونو د ښوونې او روزنې ځینی مثالونه.....

ښوونه او روزنه د ماشوم د حق په بڼه... ....

دوهمه برخه.. ....

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې تاریخ ته یو لنډ نظر.........

په مختلفو دورو کې د ښوونې او روزنې موخې... ....

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې اړوند ریفورمونه... ....

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې او سنی حال.......

د افغانستان ښوونیز نظام او نړی وال ریفورمونه..... ....

سریزه...

په افغانستان کې غیرمرکزي ښوونیز نظام.... ....

شخصی سکتور په افغانی ښوونه او روزنه کې..........

د خپلی خوښی ښوونځی او ښوونه او روزنه..... ....

په افغانستان کې د ښووني او روزني په چارو د ولس برخه اخستنه...........

د اررښتونو تعلیم او تدریس � تجدد ئي.................

ښوونه او روزنه د ماشوم د حق په حیث............. ....

نتیجه...........

ماخذونه........

Download from: ketabton.com

مخکینی خبرې

نړیوالي (Globalization) په بشري ټولنو کي له ژورو او لویو بدلونو نو سره اړیکی لري. دغه بدلونونه د ټولنیزو چارو د تنظیم، د ټولنیزو خدمتونو دعرضه کولو او اړتیاوو د تولید، د ملتونو ترمنځ د اړیکو، د پوهی او معلوماتو د معني او د دوی د نفوذ د قوت او شکلونو، کلتور او ښووني او روزنې په اړه رامنځ ته کیږی. که څه هم ټولگی ته به د نړی والی اغیزی لانه وی رارسیدلی، خو په لویه سطحه ئې د ښووني او روزنې نظامونه بدل کړی او نور ئې هم بدلوی. د ښووني او روزنې ریفورمونه په هر ځای کی لیدل کیږي او دغه ریفورمونه یو ډول گډی ځانگړتیاوی لری.

د ښووني او روزنې ریفورمونه د څه شی په هکله وي؟ ولی په عین وخت کې اوولی دا اوس پیښ شول؟ د ریفورمونو ترشا څه دلیلونه وي؟ موخې (اهداف) ئې څه وي؟ تراوسه څه لاسته ځني راغلی دي؟ آیا دغه ریفورمونه یوازی د لویدیځی نړی لپاره دي او که ختیځ هم ځینی اغیزمن شوي؟.

پدی راپور کې کوښښ شوی چې په دغو پوښتنو باندی په نړی واله سطحه د ښووني او روزنې د ریفورمونو د یو لنډ پس منظر او د هغو د مشخصاتو د لنډی توضیح او بحث او د مختلفو هیوادونو څخه د ځینی مثالونو په وړاندی کولو سره، رڼا واچوله شی. په لومړی برخه کې د ریفورمونو لویي برخي په لنډ ډول بیان شوی، ځانگړي دیدگاه وی یي خلاصه شوی او د څیړنو د لاسته راوړنو یو لنډیز وړاندی شویدی. په دوهمه برخه کې یي به افغانستان کې په تاریخی اوموجوده حالاتو کې د ښووني او روزنې په اړه د ریفورمونو په هکله بحث شوی او په هیواد کې د � ښووني او روزنې د نړی والو ریفورمونو � نتایج تر بحث لاندی نیول شوی دی.

هیله کیږی چې دغه راپور به د ښووني او روزنې د نړی والو ریفورمونو د موجوده جریان او لوري (میلان) په هکله معلومات وړاندی کړای شی. غالباًً په نژدی راتلونکی کې به د هیواد په ښوونه او روزنه کې ریفورمونه د بحث یوه مهمه اجندا وي ، چې دغه ډول معلومات به په ملي سطحه د ښوونیزو اصلاحاتو په اړه د بحث او مناقشو لپاره یوه لزومه وي. اساسی موخه د ټولو هغو اړخونو او افرادو بحث او مناقشی ته هڅول دي چې د افغانستان په ښوونه او روزنه کې فعالیت کوی او علاقه لری. هیله لرو چې دغه راپور به د افغانستان د ښووني او روزنې د راتلونکو ریفورمونو په هکله د مباحثو لپاره مرسته وکړای شی. ریفورمونه او د ښووني او روزنې اصلاحات او احیا بیله شکه یو ضرورت بلل کیږی.

Download from: ketabton.com

لومړی برخه= سریزه

د ښوونې او روزنې مفهوم د ښوونځی تر مفهوم لوی او عام دی. د ټولو ټولنو په ښوونه او روزنه کې نوي نسل ته د ارزښتونو لیږدونه، انفرادی او ټولنیزو ګروپونو ته د اخلاقو تفهیم ، د کلتور تعمیم ، کلتوری میراثونه او د کلتوری معنی ګانو سیستم او د ملتونو د عرف او رواج انتقال او تعمیل شامل وي. ښوونه پخپله یو ارزښت او هدف دي، په خاصه توګه د معنوی اړخونو په اړه ځانګړی معناوي لری. ښوونه او روزنه د ټولنیز کیدلو د پروسی یوه برخه ده چې معنی یې دا ده چې موږ ځنګه ټولنیز وګړی شو، تر څو په خپله ټولنه کې او له نورو ټولنو سره د ګډ اوسیدلو وړتیا پیدا کړو.

معمولاً د ښوونې او روزنې کلیمه د ښوونځی د کلیمی مترادف ده، کله کله د تدریس د کلمی په معنی هم استعمالیږی. پدې راپور کې ښوونه او روزنه د هغی د اخرنی معنی یعنی د ښوونځی او تدریس په معنی استعمال شویدی.

په عمومی توګه د ښوونې او روزنې څخه توقع دا وي چې لږ تر لږه ماشومانو ته لیک، لوست او حساب ور زده کړی، د ټولنی منل شوی اخلاقی کړه وړه (سلوک) ورزده کړی او د ټولنې په اقتصادي پرمختګ کې برخه واخیستلای شی. له ښوونې او روزنې څخه غوښتنې د ټولنو، وخت او مستقیمو او غیر مستقیمو ګټه اخستونکو په تناسب توپیر لري . په اکثرو ټولنو کې توقع کیږی چې ښوونه او روزنه به افرادو ته لوړ ټولنیزدریځ (موقف) ور په برخه کړی.

د ټولنی او ښوونې او روزنې تر منځ اړیکی له مختلفو زاویو کتل کیدای شی. یو اړخ داسی دي چې په ټولنه کې مسلطی او حاکمی سیاسي، اقتصادي او کلتوري نظریې د ښوونې او روزنې په محتوی او جوړښت باندی هم تسلط لری او هغه تعینوی. حاکمي نظریې د تعلیمي نصاب او د ښوونې او روزنې په اداره او تنظیم رغنده (مصممی) اغیزي لري. پدې صورت کې د ښوونې او روزنې رول په ټولنه کې د مسلطو عقیدو زیات تعمیم او تقویه وي.

د ښوونې او روزنې او ټولنې ترمنځ د اړیکو بله نظریه د پورته نظری بشپړه سرچپه نظریه ده، یعنی د ښوونې او روزنې رول د ټولنې بدلون دي، یعنی ښوونه او روزنه ددي وړتیا لری چې په ټولنه کې حاکمي اړیکی او ټولنیز جوړښت بدل کړی.

بله بشپړه افراطی نظریه داسی ده چې ښوونه او روزنه او ټولنه هیڅ اړیکی نلری او یو پر بل باندی کومی اغیزي نه کوي. یوه منځنی نظریه دا ده چې ښوونه او روزنه او ټولنې یو پر بل باندي دوه ازخیزه اغیزي لري. نو ښوونه او روزنه د ټولنیزو هڅو یوه مهمه برخه ده او له ټولنی سره د هر ډول رول او اړیکو په صورت کې د فرد او ټولنی دواړو د پرمختیا لپاره لوی اهمیت لری.

Download from: ketabton.com

ښوونه او روزنه د هغی د قیمت له اړخه هم ارزښت لری. د ښوونې او روزنې لګښتونه د ټولنو د عمومی بودجو لویه برخه تشکیلوی. په پر مخ تلونکو ټولنو کې د ښوونې او روزنې د وزارت پرسونل تر ټولو لوی دولتی توظیف شوی پرسونل او د ښوونکو معاشونه د ملی بودجو تر ټولو درونږ بار وی. د ښوونکو معاشونه د ښوونې او روزنې د بودجې معمولاً ۸۰ � ۹۰ فیصده تشکیلوی.

ښوونه او روزنه په ټوله نړۍ کې په ډیر ژور ډول د نړۍ والی تر فشار او اغیزی لاندی راغلی ده. هغه نړۍ والی چې پدې اخرو لسیزو کې واقع شوی، د هیوادونو ترمنځ د اړیکو او معاملو له اړخه یو نوی پړاو دی او د یو شمیر مختلفو مسئلو په هکله صورت نیسی. په نړۍ والی کې اقتصادي، تکنالوژیکي، سیاسي، او کلتوري قواوي شاملی وي چې ټولی، خو په خاصه توګه اقتصادي پروسه د � آزاد مارکیټ � له فلسفی څخه اغیزمنه او ددغې پروسې لخوا اداره کیږی. تکنالوژیکي پرمختګ د بین المللی بریښنائی شبکي Internet او نورو ذریعو پوسیله په لویه پیمانه د معلوماتو په خپرولو او شریکولو کې بدلون راوستی دی په سیاسي مستوی کې د ملی حکومتونو په شکل کې بدلونونه او د حکومتونو د ماموریتونو او حکومت کولو لپاره د نویو لوایحو او مقرراتو وضع کیدل شامل دی. په کلتوری اړخونو کې د نړی والی څخه استنباط د معیاری کیدنی ، ورته والي او یو شان کیدنی (همجنس کیدنی) په شکل راښکاره شوی دی. نړیوالی په بنیادی توګه یوه اقتصادي پدیده ده، خو د کلتور او حکومت داری لپاره یو شمیر مهم نتایج لري. اساساً داسی عناصر او قواوی پکی دي چې ټولنیزی ښیګڼې، ډیموکراتیکه برخه اخستنه او (د ولس په نسبت) مسؤلیت او حسابدهی ئې د توجه وړ ټکي نه وي، خو له بلې خوا د نړۍ والي سره ازادي، ډیموکراسي او اقتصادي وده ملګرې وي.

له اتیاومی (۱۹۸۰م) لسیزی راپدیخوا په ټوله نړۍ کې د ښوونې او روزنې په هکله ریفورمونه رامنځ ته شوی دی. ښوونیز ریفورمونه باید د ټولنی او ښوونې او روزنې د اړیکو انعکاس وکړی او ټولنیز پرمختګونه منعکس کړی. آیا د اخرنیو لسیزو د ریفورمونو پالیسی ګانی د ښوونې او روزنې او ټولنیز پرمختګ د دوه اړخیزو او متقابلو اغیزو مثالونه دي او یا لکه څنګه چې ادعا کیږی، په اساسی توګه د نړۍ والی د فشار نتائج دي؟.

د ښوونې او روزنې په ډګر کې چه کوم ریفورمونه د نړۍ په مختلفو هیوادو کې رامنځ ته شوی ،که په لویه او که په وړه پیمانه بدلونونه دی، یو ډول ګډې ځانګړتیاوي او ګډ عناصر لری. دوی سره ورته موخي لری، تقریباً یو ډول طریقی پکاروي او جوړښت او محتوی ئې تقریباً سره یو ډول او یا دومره سره نژدې وي چې بیل نشی بلل کیدای. دغه سره ورته والی تر یوه حده د ملتونو له یوبل څخه د تقلید او له یو بل څخه د نمونو د قرضولو د میلان نتیجه ده، خو له بلی خوا او تر ډیره حده دغه ورته والی په مجموعی ډول د ټولنو هغه بدلونونه دي چې د نړۍ والی د پروسی تر اغیزو لاندی ئې داسی بدلونونه موندلی چې ګډ او سره ورته اجزاوی لری. ګډې ځانګړتیاوي عبارت وي له: د حکومتو نو د رول کمزوري کیدل، د پانګو ازاد انتقال، د آزاد بازار د اقتصاد اصل، د پانګه والی (سرمایه داری) د نظام تعمیم او پراختیا او د معلوماتی تکنالوژی انقلاب او همداراز د کمزورو هیوادونو تجرید او انزوا، د اقتصادی

Download from: ketabton.com

بازار (مارکيټ) انحصار، د ښوونې او روزنې د مفکورى تعويض د مادام العمرزده کړى په مفکوره او نور . دغو ټولو کيفيتونو د ښوونې او روزنې په محتوى او جوړښت (شکل) باندى په ټوله نړۍ کې اغيزى کړي او دغه اغيزي د ښوونې او روزنې په ډګر کې د اصلاحاتو او ريفورمونو په راوستــلو سره ثابت او رامنځ ته شويدى. دغه بدلــونونه د ټولنو په ښــوونه او روزنه کې د ستــونزو د حل لپاره رامنــځ ته کيږى، خو د ټولنــو د ښــونيز نظام برابــرول له نړۍ وال ښوونــيز کلــتور سره هم د دغــو بدلــونو يوه مــوخه وي. د دې لپــاره چــې پر مختلونکى (غريب) هيوادونه اقتصادى مرستى تر لاسه کړاى شى، نو مجبور دى اوپرته لدې بله لاره هم نلرى، يوازى دا چې بايد د نورو � پيښى � وکړى او د � پرمختللو ملتونو � پشان ځان وښيى.

پدې ليکنه کې د ښوونې او روزنې د ريفورمونو د مختلفو اصلاحاتو او په نړۍ واله سطحه د هغوى ځينى مثالونه او مختلف اړخونه وړاندى کيږى. وروسته بيا د � د نړۍ والو ريفورمونو � ممکنه نتائج د داسى هيواد لپاره لکه افغانستان، چيرى چې ښوونيز ريفورمونه به غالباً د نژدى راتلونکى مبحثونو د اجندا مهم ټکى وى، څيړل شوى دي. افغانستان لاتراوسه (۱۳۸٤ هش) هم د نسبى ناقرارى په حالت کې د انتقالى ادارى لخوا اداره کيږى (عمومى ټاکنى په نژدى وخت کې پلان شوى دى). د ميليونونو ماشومانو لپاره چې اخرنى لسيزى له ښوونې او روزنې څخه بى برخى شوى وو، د ښوونځــيو غوښتــنــه کيــږى. نـصاب په رښتيــنى معنى موجود نه دي، خو درسى کتابونه او د ښوونځـــيو په اونيز درسى پروګرام کې د مضاميــنو شمير تل د مختــلفــو حکومتــونو لخــوا د بدلـــــــون او رابدلـــــــــونو موضوع ده. د تدريس لپاره بشرى قوه (ښوونکى) ډير کم مسلکى پوهه لرى او د عمر له اړخه هم ځوانان ندى.

د يوى لويى مودى لپاره په هيواد کې حکومت نه وو او په لويه برخه کې د ښوونې او روزنــې مسرليــت د دولت لخــوا نه تر سره کيـــده او د دولت رول غير دولتى مرسساتو، په خاصه توګه بــين المــللى غير دولتى او ټولنيزو مرســـساتو اجرا کاوه. د اتياومى لسيزى له پيل څخه د ښوونې او روزنې دولتى مرستــه يوازى په ښــارونــو کې محدوده وه. په کليوالو سيمو کې که ښــوونه او روزنــه موجود وه، هغــه هم يوازى لومړنى ښوونه او روزنه وه چې تر ډيره حده غير دولتى مرسساتو په مخ بيوله. دغه وضع بــدليــدونکى ده. خو له بلى خوا نړى والى هم د هيواد د دولتى چارو په ترســره کــولو او ټولنيزو خدمتو په وړاندى کولو کې خپلى اغيزى ښکاره کوى. نو دا چې له يوى خوا زمونږ ارزښتونه او نوى په پښو دريدونکى ملت او زمونږ اړتيا وى او مجبوريتونه او له بلى خوا قدرت لرونکى نړۍ والى به زمونږ په راتلونکى ښونيز نظام باندى څه اغيزى کوى او د دغو قواوو ترمنځ به زمونږ د ښوونيز نظام شکل څنګه وي، دغه مسئله د نړۍ په سطحه د ښوونيزو ريفورمونو په رڼا کې تحليل او څيړنى ته اړتيا لرى. پدى ليکنه کې دغه کوښښ شوى خداى (ج) دي وکړى چې تر يوه حده روښانه کوونکى وي.

Download from: ketabton.com

دوهمه برخه

په افغانستان کې دښوونې اوروزنې تاریخي پس منظر

په افغانستان کې د نورو اسلامی ټولنو په څیر ښوونه او روزنه لوي او اوږد تاریخ لري. د اسلام د مبین دین له راتګ سره ښونه او روزنه تر زرو کلونو اوږد تاریخ لري. د ښوونې او روزنې ننی شکلونه په دریو ډولو ویشل کیدای شي: سنتی تعلیمات، اسلامی تعلیمات او عصری یا په بل عبارت غربی ډوله تعلیمات.

۱ .سنتي تعلیمات

په افغانستان کې کرنیزو یا مالداری ټولنو د خپل پایښت لپاره د اړوندو مهارتونو د لیږولو لپاره د ښوونو مختلفی سنتی لارې له ډېرې پخوا زمانی څخه رواج کړی وي. له یوه نسل څخه بل نسل ته د مهارتونو، ارزښتونو، کلتور، رواج او عقایدو لیږدول معمولاً په شفاهی توګه د منظومو او یا منثورو کیسو په ډول ترسره کیده او هم ترسره کیږي. افغانی ټولنه د لیك لوست له ټيټې سطحې سره سره د کیسو او شعرونو ویلو ډېر اوږد او ژوندی تاریخ لري؛ دډېر پخوانی کلاسیك ادب ډېری کیسی او شعرونه تر دې دمه خوله په خوله رارسیدلی او د ډېرو خلکو په یاد وي. کیسی معمولاً اخلاقی پیغامونه انتقالوی او له ماشومانو (او نورو اوریدونکو) څخه یې توقع دا وی چې دوی هغه څه زده کړي چې غوښتل کیږی او د فرد مسئولیت او کړه وړه د نورو په مقابل کې پکې وي. پټې اوښکاره موخې یې انساني ښیګڼې لکه ریښتنولي، زړه سواندوالی، احترام او همدردي او نوروي. ماشومانو ته د کورنی یووالی، اطاعت، مرستې، له نورو سره د خپلی پوهی د شریکولو، د هر ډول تیری په مقابل کې جګړه کولو او دریدلو او د انصاف او عدالت لپاره د مبارزی کولو زده کړې ورکولو کیږي.

په سنتی ښوونه او روزنه کې اسلامی تعلیمات هم شامل وي او په ورځني ژوند پورې اړوند اسلامی معلومات پکې وي: داسې ښیګڼې لکه سخاوت، میرانه، زړه سوی او میلمه پالنه د یو ښه مسلمان د صفتو په بڼه بلل کیږي او د زده کړو لویه برخه جوړوي. د اســــلام د تاریخ او د حضــرت محمد "ص" د ژوند حالــت هــم په سنتی ښوونه کې شامل وي.

2.اسلامي ښوونه او روزنه

نـــنـی اسلامی ښوونه او روزنه په جوماتونو او مدرسو کی پــه تدریس باندې مشتمله ده . جومات دکلي ټولو وړو ماشومانو (نجونو او هلکانو) ته اسـلامي لـومړنی ښــوونه او روزنه برابروي . ټول هغه ماشومان چې عـمر یې

Download from: ketabton.com

دځلورو او شـپږو کلـونو تر منځ وي، هره ورځ جومات ته ځي او یو یا دوه ساعته له ملا څخه اسلامي لومړني درسونه وايي (معمولاً بې له معنا څخه). داسلام پنځـه بنـاوي ، دلمانځـه رکنـونه او شرطـونه او اسلامي ارزښتونه ځینې زده کوي . د مسلمانانـو په حیث پـر ماشومانو شـفـقـت او پر هغوی باندې لطف او لورینه دهر مسلمان دنده بلل کیږي. که ښوونځی نه وي ، یوازې هلکان تر نه یالس کلنۍ وروسته کولای شي په جومات کې درس ووايي.

مدرسې زمـوږ پـه هېـواد کې یو اوږد تاریخ لري . نارینه زده کوونکي (طالبان) پـر اسلامي مضمونونو سربیره عربي ژبه ، منطق ، بدیع ، بیان ، ادب او شعر هم زده کوي . ټول مربوط کلی دمدرسې د چلولو مسئوولیت لري . یو زده کوونکی دمدرســــــې دبـیـلابـیــلو مضمونونو دټاکلي شمیر کتابونو تر زده کړې وروسته ملا بلل کیږي . محدود شمیر ثانوي مدرسې د دولت له لوري هم اکمالیږي . دغه مدرسې شپږ ټولګي لري چې له هغه څخه تر فراغت وروسته زده کوونکي کولای شي چې دکابل پوهنتون دشرعیاتو یا حقوقو په پوهنځي کې شامل شي.

ددولتي اسلامي ښوونې او روزنې او مدرســو هدف ټولنې ته دقاضیـانو ، دولتـي کـدرونـو او داسلامـي مضمونـونـو دښوونکیـو وړاندې کول دي . نجــونې له رسـمي اسلامي ښوونې اوروزنې څخه تــــل مستثـنـا یا جلا وي . د نجونو لپاره په جومات کې دلومړنۍ ښوونې او روزنې تر حاصلولو وروسته، داسلامي ښوونې او روزنې دحاصلولو یوازینی ځای لومړنـــی ښوونځی وي- خوچې نجونو ته دغه زمینه برابره وي اویا یې میندې او پلرونه ورته ، هغه څه چې معمول دي ، په کورو کې تدریس کړي.

3.عصري ښوونه او روزنه

عصري ښوونه او روزنه په افغانستان کې یوه نوې پدیده ده. دهلکانو لـــپاره لومړنی ښوونځي لومړی ځل په ۱۹۰۳م کال او د نجونولپاره په ۱۹۲۱م کې په کابــل کې جوړشو . لومړني او ثانوي ښوونځي هیڅکله خصوصي شوي ندي، خو اسلامي ښوونه او روزنه مدام خـــصـــوصـــي او وړیا وه . عصري ښوونه او روزنه سره له دې چې دانکشاف له پاره یې بهـرنۍ مرستـې لرلې ، دشلمې پیړې تـر نیـمایـي پـورې ډیره ورو روانه وه. په ۱۹۷۰م کلونو کې د مکتب د عمر دماشومانو نژدې دریمه برخـه پـه لـــومړنیـو ښوونځیو کې شامله وه، چې ۷% یې نجونې وې . خو په کابل کې بیا ۳۵ % زده کوونکي نجونې وې ، په داسې حال کې چې په کلیو کې نجونو ته دزده کړې کومه زمینه نه وه برابره.

له لـــومـــړنـــي ښوونځي څخه نیولې تر لوړو زده کړو پورې په وړیا توګه دعصري ښوونې او روزنې یوازینې مسئوول دولت و . ښوونې او روزنې په افغانستان کې مدام یو مرکزي نظام درلود، دښوونې او روزنې ولایتي اداري یــــوازې دپوهنې دوزارت استازې وې � نیغ په نیغه یې خپل کوم قدرت او واک نه درلود.

Download from: ketabton.com

دښـوونـې او روزنې لـه نـظـره، د افغانستان په تاريـخ کـې دناآراميو او پاڅـونـونـو پـه بـهيـر کـې ، په ټـول نـوي تـاريخ کې ، دري مـوضـوعـګانـې ډيـرې مـهـمې دي:

په ښوونه اوروزنه کې داسلام نقش

دنجونو له پاره ښوونه او روزنه

داسلامي ښوونې او روزنې دولتي کنټرول

امان الله خان چې په کال ۱۹۲۰م کې په افغانستان کې دښځو له پاره ښوونه او روزنه پلې کړه ، دنجونو لـــپاره دښوونځيوپه جوړولو او پر ديني مدرسو د کنټرول حاصلولو له کـبـله د سختـــو مخالفتونو په نتيجه کې جلا وطنۍ ته اړ شو.

په ۱۹۷۸ م کې چـــې کمونستانو دافــــغـــــانستــــــــــــان واګې غصب کړې، دښوونې او روزنې پخوانی نصاب ، چې پر اسلام (په ټولنه کې داسلام نقش او دهر فرد له پاره داسلام اهميت) بناو، دشوروي تر اغيز لاندې نـــوی نصاب بانــدې بــدل شــو. دغه نوی نصاب د اسلامي ارزښتونو او افغاني فرهنګ په ضد وپيژندل شو. ددغه نصاب په ضد غبرګونونو، په تيره بيا په کليو کې ، شدت وموند. خلکو له ښوونځيو څخه په لومړي قدم کې دنجونو او په دويم قدم کې دهلکانو په ايستلوپيل وکړ.

دشوروي پرضد د جهاد په بهير کې (۱۹۷۹ � ۱۹۹۲م) غير دولتي نړيوالي مرسسې په افغانستان کې دښوونې او روزنې دپروسې په وړاندې بيوولو کې راګډې شوې . ورپسې جو خت په دغه وخت کې ، په افغانستان کې دښوونې او روزنې دوه موازي نظا مونه رامنځته شول، چې يو يې په ښاري سيمو پورې تړلی حکومتي نظام واو بل يې په کليوالي سيمو پورې تړلی غير دولتي نظام وو.

دمجاهدينو تر کنټرول لاندې سيمو کې دبرابرۍ شوې ښوونې او روزنې يوه نتيجه د نـجـونو دښــوونځيـو پيژندګلوي وه. په دغـو ښوونځيو کـــې د نجونو شميره ورځ په ورځ زياتيده . يوازنې کو ټلی دليل يې هغه درسي کتابونه وو چې افغانانو داسلامي او افغاني ارزښتونو په رڼا کې ليکلي وو او ورسره ورسره يې نوې پيدا ګوڅي لرله.

تر ۱۹۹٦م وروسته دافغانستان ډيره زياته برخه دطالبانو تر واک لاندې وه او يوه حکومتي اداره يې پکې جوړه کړې وه. دغې اداري کوښښ وکړ چې يوی نوی تعليمي نصاب ، چې ډير اسلامي مضمونونه يې لرل ، پلی کړي . په نويو مدرسو کې له تدريس څخه دطالبانو هدف داو چې زده کوونکي يوه سمه او کره اسلامي نظريه (= طالبان) زده کړي او په عين حال کې په نويو مضمونونو کې تربيه شي ، چې دعصري ښوونې او روزنې دزده کوونکو مقابله وکولای شي .له همدې امله يې دانګليسي ژبې مضمون له نورو مضمونونو سره (داړونده ښوونکي دشته والي په شرط) ور

Download from: ketabton.com

معرفي کړي وه. په ښوونځيو کې دنجونو ګډون يې ناروا بللی و. خو دغې ناروا زياتره په ښارونو پورې تړاو درلود، په کليوالي لومړنيو ښوونځيو کې دنجونو شميره مخ په زياتيدو وه.

د ۲۰۰۱ م کال په پای کې دطالبانو دنظام تر ړنګيدو وروسته ، په تيره بيا د ۲۰۰۲ م کـــال په جون کې دمنځمهالې اداري له رامنځته کيدو سره جوخت نجونو بيرته ښوونځيو ته، په تيره بيا په ښارونو کې ، مخه کړه. همدغه راز، په کليوالي سيمو کې هم په ښوونځيو کې دنجونو شميره زياته شوه. يو نوی تعليمی نصاب جې اسلامی مضمونونه په کې تر پخوا پوره کم شوي دي، په لومړنيو ښرووځيو کې معرفي شو.

ميندی او پلرونه اوس هم باور لري چې دښوونځيو بريليکونه اودپوهنتون ډيپلومې يې له اولادونو سره دښه ژوند ، ټولنيز دريځ او تجربې په ترلاسه کولو کې مرسته کوي . والدين او ټولنه غواړي چې ماشومان يې زده کړه وکړي او د ټولنې ، ملت او نړی يوښه تبعه يا غړی ځينې جوړ شي . اسلامي ښوونه او روزنه په دې لړ کې ډيره مهمه ګڼله کيــــږي . مــيـنــدې او پــلرونه غواړي چې اولادونه يې اساسي اسلامي ارزښتونو او سنتي علومو ته درناوی زده کړي . ښوونځي بايد دميندو او پلرونو غو ښتنو ته ځواب ووايي . که نه، نو ښوونه او روزنه به مخ په شا ولاړه شي . په تيره بيا په کليوالي سيمو کې . دايو مهم درس دی چې تاريخ موږ ته راکړی دی!

Download from: ketabton.com

نتيجه

نړيوالی (Globalization) د خلکو د ژوند ډول بدلوي � دا چه د نړۍ په کوم ګوټ کې اوسو، ډېر توپير نلري او هر چيرې خپلې اغيزې لري. نړيوالی زموږ د ژوند په اقتصادي، تخنيکي، سياسي او کلتوري اړخونو باندې اغيزې کوي. د نړيوالی د پرمختللو قوتونه په عمده ډول اقتصادي، د پانګوالی د نظام توسعه او د آزاد بازار مفکوري دي. هغه قوتونه چې نړيوالی په مخ بيايی، د هېوادونو د ښوونې او روزنې په نظامونو کې بدلون راوستل غواړي او يوه نښه يې داده چې د ښوونې او روزنې په محتوی او ساختمان دواړو کې د نړۍ په ګوټ ګوټ کې مشابه بدلونونه او اصلاحات عملي کيږي. نړيوالی حکومتونه دي ته اړ باسي چې ښوونې او روزنې ته پراختيا ورکړي، څرنګوالی يې ښه کړي او په عين حال کې په خپلو ښوونيزو دولتي لګښتونو (تخصيص) کې کمښت راولي. غير مرکزي کيدنه د دغې ماجرا د حل لپاره د يوې وسيلې په توګه عملي کيږي.

د نړيوالی بنيادي مفکوره يعنی د آزاد بازار اصل څکه په ښوونه او روزنه کې د رقابت اصل ته جايز بولي چې دغه اصل به اغيزمنتوب ښه کړي؛ د ښوونځيو په محلي سطحه اداره کولو ته څکه اجازه ورکوي، چې د هغه په نتيجه کې به د ښوونيزو چارو په ګټورتيا کې ښه والی رامنځته شي؛ او بالاخره په محلي سطحه د ښوونځيو تمويلول څکه ښه بولي چې د منابعو ښه ترا سمون به رامنځته کړای شي. برسيره پردې داسې انګيرله کيږي چې د ښوونځيو کيفيت به هغه وخت ښه وي، چې د محلي اړتياو سره سم برابر شي. د مختلفو ښوونځيو ترمنځ د انتخابولو امکانات، شخصي ښوونځي او په ښوونيزو چارو کې د ولس برخه اخيستنه د ښوونيزو اصلاحاتو (ريفورمونو) اړيني اجزا وي دي.

په ځانګړي توګه د دريمې نړۍ په هېوادونو کې ښوونيز ريفورمونه تر ډېره پورې د نړيوال اقتصاد د فشارونو اغيزې منعکيسوي. په ښوونيزو اصلاحاتو کې يو نسبتاً. متناقض عنصر د ارزښتونو (يا اخلاقي زده کړو) تجدد او بيا احيا وي. دغه تجدد د مختلفو دلايلو له مخې د ختيځې او هم لويديځې نړۍ په هېوادونو کې پيښ شوي وي.

ښوونه او روزنه د ماشوم د حق په حيث، مساوات او د ښوونيزو چارو ښه ترا اغيز منتوب او ګټور توب د ښوونيزو ريفورمونو اساسي ناري (شعارونه) وي. تراوسه پوري څېړنو د دغو شعارونو د موخو (اهدافو) عملي نښې نښانې ندي جوتي کړي او په سرچپه ډول، داسې نښې نښانې ليدل شوي چې ټولنيز توپيرونه زيات شويدي. مالي اغيزمنتوب په لږه اندازه ښه شوی وي.

د شخصي ښوونځيو او يا د هغو ښوونځيو چې ولسي برخې اخستنې لوړه درجه لري، ګټورتوب هم ندی ثابت شوی او د مختلفو ښوونځيو ترمنځ د انتخاب امکانات هم معمولاً د ټولنې د مستعيد قشر په ګټه تمام شوی دی.

Download from: ketabton.com

د ارزښتونو د ښوونې تجدد بیا د مدني ښوونو په دیني تعلیماتو د اړولو او یا په عمومي توګه د غربي ارزښتونو په مقابل کې د عکس العمل په شکل ښکاره شویدي � لږ تر لږه په اسیائی او اسلامي هېوادونو کې.

په افغانستان کې پخواله دې چې د غیر مرکزي کیدنې په مسئله بحث وشي، نور د پام وړ ډېرمهم مسایل دي. لومړی شی چې باید توجه ورته وشي هغه د یوې جامع تعلیمي پالیسي جوړول دي چې د ښوونیز نظام د دوام مسئله یې باید اساسي موخه وي. ددغه ډول پالیسي لپاره باید څیړني، د اړتیاوو ارزوني، غوښتني، منابع او نور ترسره شي.

که څه هم د ښوونې او روزنې د پراختیا په هکله ډېر پرمختګونه شویدي، اما بیا هم دغه مسئله یوه ستونزه ده. په هېواد کې د ښوونځي د عمر د پنځو میلیونو په شاوخوا کې ماشومانو، لږ او ډېر دری کاله پخوا د ښوونځی ډېر لږ امکانات درلودل. او غالباً هیڅ یو هېواد به په نړۍ کې ددې وړتیا ونلري چې دغه ډول یوه ستونزه سمدلاسه په دومره لنډ وخت کې حل کړي او په میلیونو ماشومانو ته د باکیفیته ښوونځیو امکانات برابرکړي او د یوې تعلیمي دورې لپاره یې په ښوونځیو کې وساتي.

پدغو شرایطو کې د ښوونیزو چارو د پراختیا لپاره تر ټولو مخته پلان او د هغه مطابق د ملي مالي منابعو په لاس راوړلو او برابرولو ته لویه اړتیا لیدل کیږي.

افغانستان د یوه جګړې ځپلې هېواد په حیث به تر ډېره پورې په باندینیو وړیا مرستو تکیه کوي، اما له اوس څخه ددې اړتیا لیدله کیږي چې پدې هکله فکر وشي چې باید څنګه کورنیو عایداتي منابعو ته وده ورکړه شي چې ترڅه وخت وروسته باندینیو مرستو ته دغه اړتیا له منځه ولاړه شي. هغه متل دې چې � قرضدار اړ وي.�

ددې لپاره چې د امکان تر حده ډېرو ماشومانو ته د ښوونې او روزنې امکانات تیار کړل شي، په مرکزي سطحه ملي پلان ته اړتیا لیدل کیږي. په مرکزي سطحه د پلان جوړولو په صورت کې هم، محلي ذیعلاقه عناصرو ته په ښوونیزو چارو او د ښوونځیو په چلولو کې لویه ونډه ورکول کیدای شي. د هېواد په متشتته وضع کې قوی مرکزیت ته په غیر مرکزي نظام باندې ترجیح ورکول کیږي. د غیر دولتي مرسساتو د چارو او ونډې همغاړي کول او تنظیمول په مرکزي اداري پورې مربوطه مسئله ده. د نړیوالی ټولنې له مالې او تخنیکي مرستو څخه د هېوادوالو په ګټه اغیزمنه استفاده کول د ټولو خواوو په ګټه ده او یوه ضروري مسئله بلل کیږي. لازمه ده چې ددې کار لپاره مناسب تدبیرونه وسنجول شي.

د هېواد د ښوونې او روزنې د اوږد مهاله پالیسي د جوړولو لپاره دې ته اړتیا ده چې د جوړولو په پروسه کې ټې غښتلي ذیعلاقه خوا وې ونډه ولري. پدې هکله موجوده تجربي او د نورو څیړنو نتایج ګټور او لازم بلل کیږي. د ولسونو تجربي باید له پامه ونه غورزولی شي، بلکه راټولي او نورو ته انتقال شي. د شخصي سکتور لپاره باید د اسلامي تعلیماتو ټولنیزي تجربي او د غیر دولتي موسساتو تجربي تحلیل او وارزول شي.

Download from: ketabton.com

د تیرو لسیزو د تجربو راټولو ته لویه اړتیا ده � د مثال په ډول د ښوونځیو محلي شوراګانې، محلي اداري سیستمونه، د غیر دولتي مرسساتو اداري سیستمونه. د داخل الخدمت د روزنې کورسونه او نور. په راتلونکي کې د ښوونیزو اصلاحاتو د پلانولو لپاره د دغه ډول معلوماتو راټول ډېر ګټور بریښي. دا چې د هېواد ښوونه او روزنه به تر کومه حده د داسې نړیوالو � ښکلیو � مفاهیو، لکه اغیزمنتوب، ګټورتیا، مساوات، ازادي او نورو تر سیوري او اغیزي لاندي راشي، به په راتلونکي کي وو ینو.

سره له دې چې د هېواد ښوونیز لګښت (د لومړنۍ دورې د یوه زده کوونکي یو کلن تعلیمي لګښت ۲۰- ۳۰ امریکائي ډالره دی) په نړۍ کې تر ټولو ټیټ لګښت ښـــئي، خو بیا هم په نژدې راتلونکي کې داسې نه بریښي چې ملي مرکزي عایدات به ښوونیز لګښتو پوره کړای شي، نو ځکه د یوه منځنی مودل لټه په کار ده، چیرې چې به لګښتونه د مرکزي او سیمه ایزو ادارو ترمنځ شریک شوی وي.

د ښوونځی پرېښودلو او د ناکامیو ډېره لوړه فیصدي دا حقیقت را په ګوته کوي چې د مالي اغیزمنتوب لپاره د دغو عواملو د ښیګڼې لپاره ډېر څه په کار دي او د دغو دو مسئلو ښیګڼه به ډېره ګټه ورسوي.

د جنکیانو د ښوونې او روزنې لپاره، که څه هم قانوني موانع نشته، خو ډېرې ستونزې لا په مخکې دي. د خپلې خوښې د ښوونځیو د انتخابولو حق د ښوونځیو او حتی درسي کتابونو په اړوند لا د هېواد د راتلونکي په افق کې هم نه بریښي او لا تر اوسه د بحث موضوع نشی کیدای.

اسلامي تعلیمات او غربي ډوله ښوونه او روزنه په هېواد کې نه جلا کیدونکي دي. د نورو اسلامي هېـوادونـو په ډول په هېواد کې هم � په نوی نړیواله قرینه کې، د معتبری پوهــی او کلتــور تعـریف یوه متنــازع فیه مسئـله ده او ښــوونځی د دغــې مناقــشي محور دی(xvii � مخ) .

والله علی ما نقول وکیل

Download from: ketabton.com

ماخذونه

د افغانستان اساسي قانون ۱۳۸۳ هـ ش.

امیر محمد منصوري، ۲۰۰۰م ، دست آوردهاي آموزشي و عوامل موثر بر آن از شاگردان در مکاتب افغانستان، تیسیس ماستري، پوهنتون ستاکهولم.

جمیل الرحمن کامگار ، ۱۳۸۲هـش ،تاریخ معارف افغانستان، بنگاه انتشارات میوند، کابل.

حبیب الله رفیع، ۱۳۷۷ هـ ش، په افغانستان کي د عصري ښووني او روزني پیل او پراختیا، د افغانستان د څېړنو مرکز، پیښور.

عزیزالدین آماج، ۱۳۷۰ هـ ش، په افغانستان کي د ښووني او روزني لنډه تاریخچه ، کابل، د ښووني او روزني خپرونه.

معارف افغانستان از سال ۱۳٤۰ هش، وزارت معارف افغانستان، کابل

Abu-Duhou, I. (1999). School-Based Management. Paris: UNESCO/IIEP.

Arnove et al (1999). Reframing Comparative Education. The Dialectic of the Global and the Local. In R.F. Arnove and C.A. Morres (eds). Comparative Education. The Dialectic of the Global and the Local. Boulder: Rowman & Littlefield Publishers Inc.

Ban,T. & Nishino,M. (2001). Japan: Educating for Sound Mind. In: W. K., Cummings, M.T., Tatto, & J., Hawkins (eds). Values Education for Dynamic Societies: Individualism or Collectivism. Comparative Education Research Centre. The University of Hong Kong.

Beare, H. (1993). Different Ways of Viewing School-site Council: Whose Paradigm Is in the Use Here? In H. Beare and W.L. Boyd (eds). Restructuring Schools. An International Perspective on the Movement to Transform the Control and Performance of School. London: The Falmer Press.

Bray, M. (1999). Control of Education: Issues and tension in Centralisation and Decentralisation. In R.F. Arnove and C.A. Morres (eds). Comparative Education. The Dialectic of the Global and the Local. Boulder: Rowman & Littlefield Publishers Inc.

Download from: ketabton.com

Carnoy, M. and McEwan, P.J. (2001). Privatisation Through Vouchers in Developing Countries: the Cases of Chile and Colombia. In H.M. Levin (ed.). Privatising Education. Can Marketplace Deliver Choice, Efficiency, Equity and Social Cohesion? Boulder: Westview Press.

Carnoy, M. (1999). Globalisation and educational reforms: what planners need to know. Paris: International Institute for Educational Planning.

Carnoy, M. (2002). Foreword. In H. Daun (ed.). Educational Restructuring in the Context of Globalisation and Local Demands. New York: Routledge/Falmer.

Cranley, M.E., Pinpradit, N. & Sintoovongse, K. (2001). THAILAND: BEYOND MATERIALISM. In: W. K., Cummings, M.T., Tatto, & J., Hawkins (eds). Values Education for Dynamic Societies: Individualism or Collectivism. Comparative Education Research Centre. The University of Hong Kong.

Cummings, W., K., & Hawkins J., Tatto, M.,T. (2001a). THE REVIVAL OF VALUES EDUCATION IN THE PACIFIC BASIN. In: W. K., Cummings, M.T., Tatto, & J., Hawkins (eds). Values Education for Dynamic Societies: Individualism or Collectivism. Comparative Education Research Centre. The University of Hong Kong.

Cummings, W., K. (2001b). THE FUTURE OF VALUES EDUCATION IN THE PACIFIC BASIN. In: W. K., Cummings, M.T., Tatto, & J., Hawkins (eds). Values Education for Dynamic Societies: Individualism or Collectivism. Comparative Education Research Centre. The University of Hong Kong.

Daun, H. (2002a). Conceptualisation and Results of Educational Restructuring. In H. Daun (ed.). Educational Restructuring in the Context of Globalisation and Local Demands. New York: Routledge/Falmer.

Daun, H. (2002b). Globalisation and National Education Systems. In H. Daun (ed.). Educational Restructuring in the Context of Globalisation and Local Demands. New York: Routledge/Falmer.

Download from: ketabton.com

Daun, H. (2002c). Global Forces and Local Drives: The School in Decentralization. Paper presented at the conference "Economic Globalization & Education Reform" organised by the International and Comparative Education Research Institute at Beijing Normal University, Beijing, China, October 14-16, 2002 Beijing University.

Daun, H. (2003a). World System, Globalization and Governance. In H. Daun (ed.). World System, Globalization and Educational Change (Eight Cases). Stockholm: Stockholm University.

Daun, H. (2003b). Some Trends in Development, Research and Education. In H. Daun (ed.). World System, Globalization and Educational Change (Eight Cases). Stockholm: Stockholm University.

Duffield, M. (2002). Reprising Durable Disorder: Network War and the Securitisation of Aid. In: B. Hettne and B., Oden, (eds). Global Governance in the 21st Century: Alternative Perspectives on World Order. Stockholm: Almkvist & Wiksell International.

Guthrie, J.W. and Koppich, J.E. (1993). Ready, A.I.M, Reform: Building a Model of Education Reform and 'High Politics'. In H. Beare and W.L. Boyd (eds). Restructuring Schools. An International Perspective on the Movement to Transform the Control and Performance of School. London: The Falmer Press.

Fullan, M. (2001). The New Meaning of Educational Change. 3rd Edition. London: Teachers College Press.

Han, C., Chew, J.,Tan, J. (2001). Singapore: Values Education for Knowledge-Based Economy In: W. K., Cummings, M.T., Tatto, & J., Hawkins (eds). Values Education for Dynamic Societies: Individualism or Collectivism. Comparative Education Research Centre. The University of Hong Kong.

Hawkins, J., Nanzhou, Z. and Lee, J. (2001). China: Balancing the Collective and Individval. In: W. K., Cummings, M.T., Tatto, & J., Hawkins (eds). Values Education for Dynamic

Download from: ketabton.com

Societies: Individualism or Collectivism. Comparative Education Research Centre. The University of Hong Kong.

Hettne, B. (2002). In Search of World Order. In: B. Hettne and B., Oden, (eds). Global Governance in the 21st Century: Alternative Perspectives on World Order. Stockholm: Almkvist & Wiksell International.

Kanayev, A. and Daun, H. (2002). Nationalism and Educational Transition in Central Asia. In H. Daun (ed.). Educational Restructuring in the Context of Globalisation and Local Demands. New York: Routledge/Falmer.

Karlsson, P. (2001). Wastes or Gains? A Discussion about 'Educational Wastage' with examples from Afghanistan. MA thesis, Stockholm University.

Karlsson, P. and Mansory, A. (2003). Islamic and Modern Education in Afghanistan - Conflictual or Complementary? In: H. Daun (ed.). Muslim Education Strategies in the Context of Globalisation. Leiden: Brills' Academic Publishers (in press).

Lickona, T. (1996). Eleven Principles of Effective Character Education In Journal of Moral Education 25(1): 93-100.

Levin, H. M. (2001). Studying Privatisation in Education. In H.M. Levin (ed.). Privatising Education. Can Marketplace Deliver Choice, Efficiency, Equity and Social Cohesion? Boulder: Westview Press.

McGinn, N. F and Welsh, T. (1999). Decentralisation of education: why, when, what and how? Paris: International Institute for Educational Planning.

Nyozov, S. (2003).Globalisation and Teachers' Life and Work: Case Studies from Rural Tajikistan. In H. Daun (ed.). World System, Globalization and Educational Change (Eight Cases). Stockholm: Stockholm University.

Ouis, P. (2002). Islamization as a Strategy for Reconciliation between Modernity and Tradition: Examples from contemporary Arab Gulf states. In Islam and Christian-Muslim Relations 13(3).

Download from: ketabton.com

Popkewitz, T. S. (2000). Reform as the Social Administration of the Child: Globalisation of Knowledge and Power. In N.C. Burbules and C.A. Torres (eds). Globalisation in Education: Critical Perspectives. New York: Routledge.

Roald, A. S. (1994). Tarbiya: Education and Politics in Islamic Movements in Jordan and Malaysia. Lund: Lund Studies in History of Religions.

Robison, R. (1996). The Politics of Asian Values. In The Pacific Review, 9(3): 309-327.

Samady, S. R. (2001). Education and Afghan Society in the twentieth century. Paris: UNESCO.

SCA, (2002a). School data.

SCA, (2002b). Reading and Writing Assessment of Afghan Primary School Children. Not published paper.

Sida (no date) Education, Democracy and Human Rights in Swedish development co-operation. Sida, Department for Democracy and Social Development, Education Division. Position Paper

Slater, R.O. (1993). On Centralisation, Decentralisation and School Restructuring: A Sociological Perspective. In H. Beare and W. L. Boyd. (eds). Restructuring Schools. An International Perspective on the Movement to Transform the Control and Performance of School. London: The Falmer Press.

Swedish Committee for Afghanistan (1998) Workplan 1998/1999. Peshawar SCA

Tatto, M. T. et al, (2001). Mexico: The Construction of National Identity Under Centralised Leadership. In: W. K., Cummings, M.T., Tatto, & J., Hawkins (eds). Values Education for Dynamic Societies: Individualism or Collectivism. Comparative Education Research Centre. The University of Hong Kong.

Download from: ketabton.com

Torney-Purta, J. and Hahn, C., H. (1988). Values Education in the Western European Tradition. In W.K. Cummings, S. Gupinathan and Y. Tomoda (eds). The Revival of Values Education in Asia and the West. New York: Pergamon Press.

UNICEF (2002). Rapid Assessment of Learning Spaces- Ministry of Education and UNICEF-Not published paper.

Walford, G. (2001). Privatisation in Industrialised Countries. In H.M. Levin (ed.). Privatising Education. Can Marketplace Deliver Choice, Efficiency, Equity and Social Cohesion? Boulder: Westview Press.

Winkler, D.R. (1993). Fiscal Decentralisation and Accountability in Education: Experiences in Four Countries. In J. Hannaway and M. Carnoy, (eds). Decentralisation and School Improvement. Can We Fulfil the Promise? San Francisco: The Jossey-Bass.

Download from: ketabton.com